

PROF. BRITTA BÖHLER
MARQ WIJNGAARDEN
VICTOR KOPPE
MICHIËL PESTMAN
FLIP SCHÜLLER
PROF. LIESBETH ZEGVELD
PROF. TIES PRAKKEN
MARIEKE VAN EIK
CORRIEN ULLERSMA
WIL EIKELBOOM
DR. CHANNA SAMKALDEN
TAMARA BURUMA
PROF. GÖRAN SLUITER
EDWARD VAN KEMPEN
BRECHTJE VOSSENBERG

ADVISEUR

PROF. HANS ULRICH JESSURUN D'OLIVEIRA

Landelijk Parket
T.a.v. mevrouw mr. H.C.M. van Bruggen
Officier van Justitie
Posthumalaan 74
3000 AJ Rotterdam

Tevens per fax (exc. bijlagen):
010 – 496 60 12

Amsterdam, 31 januari 2013
Onze ref. 20100119.LZ/GS

Direct tel.nr: 020 344 62 15
Direct faxnr: 020 344 62 01

Betreft: Slutzky c.s. / aangifte Zorreguieta

Geachte mevrouw Van Bruggen,

In uw brief van 16 maart 2012 aangaande de namens onze cliënten **Ewa Slutzky, Alejandra Slutzky en Matte Mourik** ingediende aangifte tegen Jorge Zorreguieta (hierna: Zorreguieta) gaf u aan geen strafrechtelijk onderzoek te zullen instellen. De aangifte zou naar uw mening niet bijdragen aan het ontstaan van een verdenking; bovendien zou nader onderzoek naar uw verwachting geen bewijs kunnen opleveren. U schrijft dat uw beslissing kan worden herzien op grond van nieuwe feiten en/of omstandigheden.

Sinds de dagtekening van uw brief is nader onderzoek verricht waardoor nieuwe feiten aan het licht gekomen; hier zullen wij in deze brief op ingaan. Vervolgens bespreken we de verplichtingen van het openbaar ministerie op grond van het Internationaal Verdrag inzake de Bescherming van alle Personen tegen Gedwongen Verdwijningen. We zullen afsluiten met een aantal opmerkingen over de verhouding tussen het thans lopende onderzoek in Argentinië en de *eigen* verplichting van het openbaar ministerie ten aanzien van de aangifte van cliënten.

Een en ander zou moeten leiden tot een herziening van uw beslissing van 16 maart 2012.

I. NIEUWE FEITEN

Het feitencomplex in deze zaak blijft onderwerp van onderzoek door verschillende personen en instanties. Steeds komen nieuwe feiten naar voren die de aannemelijkheid van mede-verantwoordelijkheid van Zorreguieta voor de gedwongen verdwijningen vergroten.

Getuigen

Vorig jaar heeft journalist Arnold Karskens namens de Stichting Onderzoek Oorlogsmisdaden met meerdere slachtoffers en nabestaanden van gedwongen verdwijningen gesproken.¹ Hun geschreven verklaringen en de vertalingen daarvan voeg ik bij (**bijlagen 1 t/m 9**).

Ik wil u met name wijzen op twee van die verklaringen die specifiek ingaan op de betrokkenheid van hoge functionarissen binnen het landbouwministerie bij de verdwijning van hun werknemers

Alberto Daniel Golberg (bijlage 3) was in 1976 werkzaam voor het Nationale Instituut voor Landbouwtechnologie (INTA) op het proefstation van Pergamino. Golberg werd in april 1976, circa één maand na zijn arrestatie en marteling, in de gevangenis van San Nicolás bezocht door zijn personeelschef. Deze liet hem een brief zien waarin stond dat hij onder toepassing van de federale Wet op de Veiligheid, door INTA was ontslagen; INTA viel toen onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Landbouw en Veeteelt.

Carmen Beatriz Ricciardi (bijlagen 4a en 4b) werkte tot november 1976 bij het Staatssecretariaat van Landbouw. Haar echtgenoot Homero Arce werd op grond van de federale Wet op de Veiligheid² ontslagen waarna hij verdween; haar zwager Hernando Arce verdween de maand daarvoor. Volgens Ricciardi besliste het Staatssecretariaat zelf over dergelijke ontslagen; personeelszaken verrichtte dan ook geen nader onderzoek naar de afwezigheid van de desbetreffende werknemers. Ricciardi verklaart dat men op het staatssecretariaat op de hoogte was van het feit dat haar echtgenoot en zwager waren 'verdwenen'. Zij verklaart hierover uit eigen wetenschap, immers zowel Ricciardi als haar schoonvader bleven in de periode na de verdwijning bij het staatssecretariaat werken.

Bovengenoemd relaas van Ricciardi wordt bevestigd door Jorge Riveti: Riveti en Ricciardi waren destijds allebei werkzaam op het ministerie en werden over de verdwijning van de gebroeders Arce geïnterviewd door journalisten van *Twee Vandaag*. Volgens Riveti moet ook Zorreguieta op de hoogte zijn geweest van de vakbondsactiviteiten van Hermano Arce; Arce was immers een bekend figuur in de vakbond beweging.

---

¹ Negen van deze personen hebben het Nederlands parlement en openbaar ministerie verzocht om een onderzoek te (doen) verrichten naar de rol die Zorreguieta daarbij heeft gespeeld in zijn hoedanigheid als staatssecretaris en later minister van landbouw.

² *Ley 21.260/76 de Seguridad Nacional*.

Twee Vandaag onderzocht ook de verhouding tussen het militaire bewind en het landbouwdepartement waar Zorreguieta in die periode kantoor hield. Na de machtsovername kwam het departement onder de verantwoordelijkheid van de marine; er werden op het ministerie hoge militairen aangesteld die de werknemers en de werkzaamheden controleerden. Volgens getuigen als Riveti waren het juist de hoge landbouwfunctionarissen die informatie over (potentiële) ‘subversieven’ doorspeelden aan de militairen, bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van personeelsdossiers. Dat gold ook voor Zorreguieta: hij was volgens Riveti ‘net als alle andere functionarissen van de militaire dictatuur die dit soort informatie doorspeelden’.

Op 9 januari 2013 zond de EO een reportage uit van *De Vijfde Dag* in het kader waarvan journalist Arnold Karskens een aantal andere personen interviewde die verder inzicht verschaffen in deze verhoudingen (**bijlage 10**). Ik voeg afschriften bij van de originele geschreven verklaringen van vier personen tezamen met vertalingen daarvan (**bijlagen 11 t/m 14**). Opvallend zijn met name de volgende verklaringen.

Maria Angelica de la Cruz (bijlage 12) verklaart dat zij, na haar arrestatie op 19 maart 1976 omstreeks april 1976 door INTA-functionaris Martinez Cordeiro werd bezocht; ‘[h]ij kwam mij wat geld uitbetalen dat de INTA nog schuldig was en tevens mijn ontslag ondertekenen onder de veiligheidswet’. De La Cruz verklaart verder dat zij heeft begrepen dat Martinez zelf ook betrokken was bij het opstellen van lijsten van werknemers die onder die wet ontslagen zouden worden.

Juan Carlos Torchelli (bijlage 13) werkte van 1966 tot aan zijn ontslag in 1976 voor INTA. ‘Ik kan bevestigen dat de hoogste leiding binnen de INTA lijsten van mensen kregen die dan zijn ontslagen, gearresteerd, ontvoerd, gefolterd en sommige zijn ook verdwenen sindsdien. De lijsten waren opgesteld door de directeurs van de Experimenteer afdelingen. Dit is bevestigd door vakbondslieden van onze instituut zoals van het personeel vakbond van de INTA ‘PINTA’.

Julio Cesar Cittadini, de inmiddels overleden vader van Robert Cittadini (bijlage 14) sprak voor zijn dood met zijn zoon over de gedwongen verdwijningen bij INTA. Jose Cittadini was van 1961-1976 directeur van het INTA-proefstation in Trelew. Hij vertelde zijn zoon dat hem door de leidinggevende autoriteiten van INTA Nationaal gevraagd werd een lijst aan te leveren van mensen die mogelijk ‘subversief’ waren binnen het bedrijf.

Archievenonderzoek Argentijnse inlichtingendienst

Zoals uit bovengenoemde verklaringen en reportages mag blijken, werkte de inlichtingendienst destijds samen met de autoriteiten binnen het landbouwdepartement. Deze conclusie wordt bevestigd door het onderzoek naar de archieven van de inlichtingendienst dat momenteel wordt verricht door de Argentijnse autoriteiten. De Provinciale Commissie voor de Herinnering is bij dat onderzoek betrokken. Oud-aanklager en voorzitter van de commissie Hugo Cañon sprak daarover met de Argentijnse krant *Pagina 12* (**bijlage 15**):

“Vemos el caso del INTA, que tiene que ver con un mecanismo de la Sociedad Rural y con (Jorge) Zorreguieta, que era el secretario de Agricultura en aquella época. Tenemos documentación en la Comisión sobre el INTA. Hay toda una red que tiene que ver con las corporaciones y el poder real que utilizó a los militares para la ejecución del Plan criminal que, en definitiva, era para montar el plan económico que se montó el 2 de abril del '76 con José Alfredo Martínez de Hoz. Y hoy el establishment quiere, desde otros lugares, generar una imposibilidad en la idea de seguir adelante.”³

Een heel globale vertaling van zijn woorden luidt als volgt:

“Wij zien in de zaak INTA een mechanisme tussen de Sociedad Rural en (Jorge) Zorreguieta, die toen staatssecretaris van landbouw was. Wij hebben documentatie over de INTA. Er bestaat een netwerk van corporaties en de macht die door de militairen gebruikt werd om het criminele plan uit te voeren. Dit plan had in feite als doel het op poten zetten van het economische plan dat vanaf 2 april 1976 door Martínez de Hoz ingezet is. Vandaag de dag wil het ‘establishment’ opleggen dat we niet verder vooruit kunnen”.

Tussenconclusie

Het standpunt van Zorreguieta is altijd geweest dat hij van deze praktijken niet op de hoogte was. ‘Binnen het landbouwdepartement was men niet op de hoogte van de aard van de onderdrukking (...) Het militair geheim werd zeer goed bewaard’.⁴ Deze stelling wordt echter door voornoemde verklaringen weerlegd. Daaruit blijkt immers dat het militaire geweld nauw verbonden was met het landbouwministerie. Uit het thans beschikbare materiaal blijkt dat het meer dan aannemelijk is dat Zorreguieta daar (direct) bij betrokken is geweest.

II. INSPANNINGSVERPLICHTING OPENBAAR MINISTERIE

Op 22 april 2011 trad in Nederland het Internationaal Verdrag Inzake de Bescherming van alle Personen tegen Gedwongen Verdwijningen (Verdrag tegen Gedwongen Verdwijningen) in werking.⁵ Dit verdrag legt een vergaande verplichting op aan verdragspartijen om zich actief op te stellen bij het onderzoek gedwongen verdwijningen. De achterliggende gedachte daarbij is dat slachtoffers van dit voortdurende misdrijf het recht hebben om de waarheid te kennen. Uit uw brief van 16 maart 2012 leiden wij af dat u het met ons eens bent dat gedwongen verdwijningen, zowel als zelfstandig delict als in hoedanigheid van misdrijf tegen de menselijkheid, een voortdurend misdrijf vormen waarover Nederland rechtsmacht heeft. Ook concreet ten aanzien van Zorreguieta heeft u de rechtsmacht van Nederland niet betwist. De plicht tot een

³ Citaat uit interview met Hugo Cañon door Alejandra Dandan, ‘La Inteligencia fue la columna vertebral del sistema represivo’, *Página 12*, 20 januari 2013 (bijlage 15). Zie verder: Jules Seegers, ‘Belastende informatie opgedoken in zaak-Zorreguieta’, *NRC.nl*, 21 januari 2013 (bijlage 16).

⁴ Brief van Jorge Zorreguieta aan het Nederlandse volk op 3 maart 2001.

⁵ Nederland ondertekende het verdrag op 29 april 2008, en ratificeerde het op 22 maart 2011; voorbehouden betreffen art. 31 en 32 in die zin dat Nederland het Comité voor gedwongen verdwijningen erkent.

actieve opstelling ten aanzien van gedwongen verdwijningen valt uiteen in de volgende verplichtingen.

Ten eerste zijn staten verplicht om elke melding van gedwongen verdwijning te bestuderen en, zo nodig, onverwijld een onderzoek te starten. Indien dat onderzoek aanwijzingen oplevert van strafrechtelijke betrokkenheid van een of meerdere overheidsfunctionaris(sen), dan is de verdragspartij vervolgens verplicht om die persoon of personen te vervolgen. Rechtsvergelijkend promotie-onderzoek door dr. M.L. Vermeulen heeft uitgewezen dat het bij de verplichting om te vervolgen gaat om een inspanningsverplichting. Het justitieel optreden wordt getoetst aan verschillende indicatoren, waaronder de vraag of de het openbaar ministerie het bewijs op een zorgvuldige manier heeft gewogen. Deze indicator is bij uitstek van belang omdat de 'ervaringen van slachtoffers leren dat het dikwijls onzuivere en onzorgvuldige bewijswaarderingen zijn die tot *de facto* straffeloosheid leiden.'⁶

Deze inspanningsverplichting rust onverkort op de Nederlandse staat en derhalve het openbaar ministerie. De wijze van afdoening van aangiften van gedwongen verdwijningen op basis van de Wet internationale misdrijven⁷ moet dan ook in de sleutel van deze verplichtingen worden gezien. Uit uw brief van 16 maart 2012 blijkt naar mening van cliënten dat u niet aan deze verplichting heeft voldaan. In tegendeel. Uit uw brief blijkt dat u de in de aangifte aangeerde aanwijzingen en bewijsmiddelen niet zelfstandig heeft onderzocht. U heeft bovendien niet met kracht van argumenten aangetoond dat deze aanwijzingen bij nader onderzoek geen concrete bewijzen konden opleveren.

Het door cliënten aangedragen aanvullend bewijs ten aanzien van de rol, positie en wetenschap van Zorreguieta voldoet ruimschoots aan de voorwaarde die u zelf stelt dat de aangifte bijdraagt aan het ontstaan van de verdenking jegens Zorreguieta of dat de aangifte de verwachting oplevert dat nader onderzoek in bewijs resulteert. Immers, een eerste aanzet tot verder onderzoek, door journalisten uitgevoerd, heeft reeds aangetoond dat nader onderzoek in diverse belastende bewijsmiddelen heeft geresulteerd. Uw stelling in uw brief van 16 maart 2012 dat van een nader feitenonderzoek geen concreet resultaat te verwachten zou zijn, was dan ook niet alleen prematuur, maar ook onjuist. De aan deze brief gehechte bewijsmiddelen geven alle aanleiding om uw verwachting bij te stellen. Een andere, actievere, opstelling van het openbaar ministerie vindt niet alleen rechtvaardiging in het reeds gedane onderzoek, maar ook in het feit dat de aangehechte verklaringen talrijke aanknopingspunten bieden voor verder onderzoek. Dat vervolgonderzoek, op last van en onder het gezag van de bevoegde officier van justitie zou, in samenwerking met de Argentijnse autoriteiten, voortvarend en zonder noemenswaardige problemen moeten kunnen worden uitgevoerd.

---

⁶ M.L. Vermeulen, *Enforced Disappearance: Determining State Responsibility under the International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, School of Human Rights Research vol. 51 (Intersentia, 2012). Zie gemakshalve de 'English Synopsis / Nederlandse samenvatting' (**bijlage 17**), p. 9-10.

⁷ Aanwijzing afdoening van aangiften met betrekking tot de strafbaarstellingen in de Wet internationale misdrijven, *Staatscourant* 2011, nr. 22803, 20 december 2011, p. 1-4.

Het is in strijd met de verplichtingen onder het Verdrag tegen Gedwongen Verdwijningen en onverenigbaar met de positie van het openbaar ministerie dat het doen van (vervolg) onderzoek voortdurend wordt overgelaten aan derden, in het bijzonder de slachtoffers van de misdrijven waarbij Zorreguieta betrokken is geweest.

III. ONDERZOEK ARGENTINIË

Begin 2013 werd bekend dat enkele slachtoffers van gedwongen verdwijningen in Argentinië aangifte hebben gedaan tegen Zorreguieta. Op grond daarvan lijkt in Argentinië een onderzoek te zijn gestart, een onderzoek dat overigens moet worden gezien in de sleutel van een breder onderzoek naar de misdaden die in de jaren 1976-1983 door de juntaregering werden gepleegd. Het is onduidelijk wat de huidige stand van dat onderzoek is.

Enerzijds kunnen deze ontwikkelingen niet los worden gezien van de onderhavige aangifte.

Anderzijds willen we nogmaals benadrukken dat Nederland – en daarmee het openbaar ministerie – een *eigen* (verdragsrechtelijke) verplichting heeft om deze zaak te onderzoeken. In dit verband herhalen we de zorg die reeds in de aangifte tot uitdrukking is gebracht, dat een eventueel gedeelde verantwoordelijkheid van Nederland en Argentinië voor een strafrechtelijk onderzoek gericht op Zorreguieta er niet toe mag leiden dat geen van beide landen zich uiteindelijk verantwoordelijk voelt. Het probleem blijft bestaan dat een van beide landen zich wenst te verschuilen achter – mogelijke – ontwikkelingen in het andere land, als gevolg waarvan een voortvarend strafrechtelijk onderzoek in gevaar komt.

Cliënten verlangen van het openbaar ministerie dan ook dat het zich verstaat met de Argentijnse autoriteiten en komt tot samenwerking ten aanzien van het onderzoek gericht op Zorreguieta. Uit het (recente) verleden is gebleken dat de Nederlandse en Argentijnse autoriteiten goed met elkaar kunnen samenwerken bij de vervolging en berechting van gedwongen verdwijningen (zaak Poch).

Bij een eventuele afstemming tussen Nederland en Argentinië inzake het 'onderzoek Zorreguieta' dient leidend te zijn de verplichtingen vervat in het Verdrag tegen Gedwongen Verdwijningen, hetgeen betekent dat het onderzoek inzake Zorreguieta voortvarend en serieus moet worden uitgevoerd. Het dient zich uit te strekken over alle relevante feiten en omstandigheden –inclusief door ons aangedragen bewijs en aanknopingspunten voor verder onderzoeken rekening te houden met verschillende vormen van strafrechtelijke aansprakelijkheid.

Tot slot, verlangen cliënten van de voortgang in dit onderzoek op de hoogte te worden gehouden.

IV. CONCLUSIE

Op grond van al het voorafgaande, vragen wij van u het volgende

- a. Uw eerdere negatieve reactie op onze aangifte te herzien, vanwege nieuwe door ons aangedragen feiten en omstandigheden;
- b. In contact te treden met de Argentijnse autoriteiten om u zich er van te vergewissen dat onderzoek naar Zorreguieta in Argentinië voortvarend en serieus wordt uitgevoerd en zo nodig de Argentijnse autoriteiten rechtshulp te verlenen bij een Argentijns onderzoek;
- c. Ons op afzienbare termijn te informeren over de stand van zaken en de vooruitzichten van een eventueel Argentijnse onderzoek;
- d. In geval van gebrek aan voortgang in en/of perspectief op enig strafrechtelijk onderzoek betreffende Zorreguieta elders, alsnog over te gaan tot een strafrechtelijk onderzoek in Nederland betreffende Zorreguieta, indachtig de verplichtingen onder het Verdrag tegen Gedwongen Verdwijningen en de in deze brief aangedragen feiten en omstandigheden.

In afwachting van uw reactie verblijven wij,

Met vriendelijke groet,

Liesbeth Zegveld

Göran Sluiter

Bijlagen:

- bijlage 1 tot en met 9: verklaringen (incl. vertalingen) slachtoffers en nabestaanden
- bijlage 10: transcriptie EO-reportage De Vijfde Dag
- bijlage 11 tot en met 14: verklaringen (incl. vertalingen) slachtoffers en nabestaanden
- bijlage 15: Alejandra Dandan, 'La Inteligencia fue la columna vertebral del sistema represivo' (interview met Hugo Cañon)
- bijlage 16: Jules Seegers, 'Belastende informatie opgedoken in zaak-Zorreguieta', NRC.nl, 21 januari 2013
- bijlage 17: M.L. Vermeulen, 'Enforced Disappearance: Determining State Responsibility under the International Convention for the Protection of All Persons'